

Ενότητα 12^η:

Δικαίωμα στην εκπαίδευση

Λίνα Παπαδοπούλου

Επ. Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

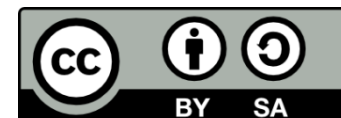

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα ενότητας

- Οι σκοποί της εκπαίδευσης σύμφωνα με τις συνταγματικές προβλέψεις
- Το συνταγματικό πλαίσιο της ανώτατης εκπαίδευσης
- Το ζήτημα της συνταγματικότητας της επιβολής διδάκτρων στις πανεπιστημιακές σπουδές
- Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα εκπαίδευσης

Σκοποί ενότητας

- Να γίνουν αντιληπτοί οι στόχοι του έλληνα συνταγματικού νομοθέτη αναφορικά με το ζήτημα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ιδίως της ανώτατης
- Να απαντηθεί το ερώτημα αν η πρόβλεψη του συνταγματικού νομοθέτη για δωρεάν παροχή εκπαίδευσης καταλαμβάνει και τις ανώτατες σπουδές, προπτυχιακές ή/και μεταπτυχιακές

Η συνταγματική προστασία της εκπαίδευσης (αρ. 16 Σ.)

- Διάκριση μεταξύ *παιδείας* (σύνθετη κοινωνική λειτουργία με φιλοσοφικές προεκτάσεις, παρ. 2 και 3 Σ.) και *εκπαίδευσης* (οργανωμένης και προγραμματισμένης μορφής της εν γένει παιδείας, παρ. 5 και 7 Σ.)
- Ο συνταγματικός νομοθέτης υιοθετεί τον όρο «παιδεία», μολονότι αναφέρεται ουσιαστικά στην «εκπαίδευση»

Το συνταγματικό πλαίσιο της εκπαίδευσης γενικά (αρ. 16 παρ. 2-4 Σ.)

- Συνταγματικοί σκοποί: ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των ελλήνων, καθώς και ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης, της ελευθερίας και της ευθύνης του ατόμου (παρ. 2)
- Υποχρέωση εννεαετούς φοίτησης (παρ. 3)
- Δικαίωμα δωρεάν παιδείας στα κρατικά εκπαιδευτήρια (παρ. 4 εδ. α')
- Μέριμνα του κράτους για τους σπουδαστές που διακρίνονται ή έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία (παρ. 4 εδ. β')

Το συνταγματικό πλαίσιο της ανώτατης εκπαίδευσης ειδικότερα (αρ. 16 παρ. 5 και 6 Σ.)

- Δημόσιος χαρακτήρας των Α.Ε.Ι.
- Πλήρης αυτοδιοίκησή τους (ως προς την επιλογή του διδακτικού προσωπικού και των οργάνων διοίκησης και ως προς την οικονομική αυτοτέλεια και την κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών)
- Ιδρυματική και σωματειακή μορφή των Α.Ε.Ι.
- Κρατική εποπτεία
- Το διδακτικό προσωπικό απολαμβάνει καθεστώς δημοσίου λειτουργού

Το (κοινωνικό) δικαίωμα για επαγγελματική εκπαίδευση (αρ. 16 παρ. 7 Σ.)

- Παρέχεται από το Κράτος
- Σε σχολές ανώτερης βαθμίδας
- Για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο των τριών ετών
- Καθορίζονται και τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων

Πηγή: Κ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, 2006, σ. 351 επ.

Το (κοινωνικό) δικαίωμα στον αθλητισμό (αρ. 16 παρ. 9 Σ.)

- Υπό την προστασία και την εποπτεία του Κράτους
- Επιχορήγηση και έλεγχος των αθλητικών ενώσεων και σωματείων
- Απαγόρευση προς την κρατική εξουσία να θέτει εμπόδια στην ερασιτεχνική ή επαγγελματική άθληση
- Αθλητικό «κεκτημένο»

Πηγή: Κ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, όπ.π., σ. 356 επ.

Συνταγματικά ζητήματα αναφορικά με την ανώτατη εκπαίδευση

Ερώτημα:

Το δικαίωμα στη δωρεάν παιδεία που προβλέπει το αρ. 16 παρ. 4 Σ. για τους έλληνες πολίτες καταλαμβάνει και τις πανεπιστημιακές σπουδές, προπτυχιακές ή/και μεταπτυχιακές;

(συνέχεια)

Κρατούσα άποψη:

Η συνταγματική υποχρέωση του Κράτους για δωρεάν παροχή εκπαίδευσης εκτείνεται και στην ανώτατη εκπαίδευση άνευ εξαιρέσεων, προπτυχιακή και μεταπτυχιακή. Κατά συνέπεια, όχι μόνο απαγορεύεται να θεσπισθούν δίδακτρα στις πανεπιστημιακές σπουδές, αλλά και η τυχόν είσπραξή τους θα είναι παράνομη και θα συνεπάγεται αξίωση επιστροφής τους*

* Κ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, όπ.π., σ. 338

(συνέχεια)

Αντίθετη θέση, προσφάτως υποστηριχθείσα στη νομολογία:

Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται καταρχήν δωρεάν σε όλους, ωστόσο, ο κανόνας αυτός επιδέχεται εξαιρέσεων, όπως συμβαίνει με την περίπτωση πολλών μεταπτυχιακών προγραμμάτων καθώς και των εξ αποστάσεως σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π.)

[βλ. ΣΤΕ 2714/2010, ΣΤΕ Ολ. 2411/2012 και ΔΕφΠατρών 705/2010]

(συνέχεια)

Τρίτη, απολύτως μειοψηφική, θεωρητική θέση:

Το Σύνταγμα δεν κατοχυρώνει τη δωρεάν παροχή ανώτατης εκπαίδευσης. Ο νομοθέτης -και, κατόπιν εξουσιοδότησης, η εκτελεστική εξουσία- *διαθέτουν ευρεία διακριτική ευχέρεια* (όχι υποχρέωση) να την παράσχουν, εξ ολοκλήρου ή σε κάποιες εκφάνσεις της, δωρεάν, με όριο την απαγόρευση προσβολής του πυρήνα του δικαιώματος πρόσβασης του πολίτη στην ανώτατη εκπαίδευση

[βλ. Λ. Παπαδοπούλου, «Δωρεάν, κατά το Σύνταγμα, και η ανώτατη εκπαίδευση; Σχόλια σε τρεις δικαστικές αποφάσεις: ΔΕφΠατρ 705/2010 (δίδακτρα στο ΕΑΠ), ΣΤΕ 2714/2010 (Γ΄ Τμ.) & 2411/2012 (Ολομ.) (δίδακτρα σε μεταπτυχιακά)», διαθέσιμο σε www.constitutionalism.gr]

Αρμοδιότητα της Ε.Ε. στον τομέα της εκπαίδευσης

- Μέσω των διατάξεων των άρθρων 165 για τη «γενική παιδεία» και 166 για την «επαγγελματική εκπαίδευση» της ΣΛΕΕ, η Ε.Ε. αποκτά τελικά αρμοδιότητα για το σύνολο της παρεχόμενης σε ένα κράτος μέλος εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της πανεπιστημιακής
- Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων προβάλλει ως απαραίτητο συμπλήρωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της ενωσιακής επικράτειας

Οι ενωσιακές υποχρεώσεις των κρατών μελών σε ζητήματα εκπαίδευσης

- Ελεύθερη κυκλοφορία των σπουδαστών, φοιτητών κλπ. ανάμεσα στα κράτη μέλη
- Ελεύθερη κυκλοφορία των εκπαιδευτικών
- Ελευθερία εγκατάστασης ή παροχής υπηρεσιών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ενός κράτους μέλους στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους
- Επαγγελματική αναγνώριση των τίτλων σπουδών που αποκτήθηκαν σε ένα κράτος μέλος από άλλο κράτος μέλος

Βιβλιογραφία

- Γεραπετρίτης, Γ., «Δίδακτρα στα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών: Το Σύνταγμα απέναντι στην πραγματικότητα. Σχόλιο με αφορμή την απόφαση 2411/2012 της Ολομέλειας του ΣΤΕ», διαθέσιμο σε www.constitutionalism.gr
- Δαγτόγλου, Π., *Ατομικά Δικαιώματα*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 2010, σ. 760-834
- Ευρυγένης, Δ. / Μανιτάκης, Α., «Η συνταγματική προστασία της ιδιωτικής επαγγελματικής ή άλλης ειδικής εκπαίδευσης», ΕΕΕυρΔ 1986, σ. 941
- Καϊδατζής, Α., «Το δικαίωμα δωρεάν παιδείας μεταξύ (συνταγματικού) δικαίου και (νομοθετικής) πολιτικής. Με αφορμή την απόφαση για τα δίδακτρα στις μεταπτυχιακές σπουδές», διαθέσιμο σε www.constitutionalism.gr

(συνέχεια)

- Καμτσίδου, Ι., «Ανώτατη εκπαίδευση και Σύνταγμα: Σκέψεις για την αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος» σε: *Η υπεράσπιση του άρθρου 16 και η ακαδημαϊκή αναβάθμιση του δημοσίου Πανεπιστημίου*, Ινστιτούτο Ν. Πουланτζά, Αθήνα, 2008, σ. 283
- Μαντζούφας, Π., *Ακαδημαϊκή ελευθερία*, Μελέτες Συνταγματικού Δικαίου και Πολιτειολογίας, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 1997
- Μουαμελετζή, Ευ., *Η επίδραση του κοινοτικού δικαίου στη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Ελεύθερη κυκλοφορία εκπαιδευτικών και σπουδαστών. Αναγνώριση διπλωμάτων*, Μελέτες Διοικητικού Δικαίου, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 1996

(συνέχεια)

- Παπαδοπούλου, Λ., «Δωρεάν, κατά το Σύνταγμα, και η ανώτατη εκπαίδευση; Σχόλια σε τρεις δικαστικές αποφάσεις: ΔΕφΠατρ 705/2010 (δίδακτρα στο ΕΑΠ), ΣΤΕ 2714/2010 (Γ΄ Τμ.) & 2411/2012 (Ολομ.) (δίδακτρα σε μεταπτυχιακά)», διαθέσιμο σε www.constitutionalism.gr
- Ταλιαδούρος, Σπ. / Αντωνίου, Θ., «Παιδεία και ελεύθερη εγκατάσταση: Μια ελληνική συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 55 παρ. 1 ΣυνθΕΟΚ», ΤοΣ 1988, σ. 217
- Χρυσόγονος, Κ., *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σ. 326-360

Νομολογία

- ΣΤΕ 2714/2010
- ΣΤΕ ΟΛ. 2411/2012
- ΔΕφΠατρών 705/2010

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Βασιλική Κόκοτα
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013-14

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

